

MEMO aan de Raad

Aan: De raad van gemeente Noordoostpolder
Van: Het college van B&W
Datum: 22 mei 2025
Onderwerp: Inzicht in projecten gefinancierd vanuit GALA middelen en mogelijke voortgang

Aanleiding

Middels het indienen van de motie 2024-07-13o met als onderwerp 'PPN (2025-2028) – Middelen GALA Akkoord' heeft u het college gevraagd ruim voor de perspectiefnota 2026 - 2029 een kostenraming aan u te presenteren voor de projecten die gefinancierd worden vanuit de GALA middelen. U heeft gevraagd met een onderbouwd voorstel te komen om deze projecten voort te kunnen zetten zodat doelstellingen behaald kunnen blijven worden vanuit de verschillende beleidsplannen.

In deze memo leest u wat het GALA inhoudt en hoe de uitkering in 2024 besteed is per thema met tot slot een voorstel voor de toekomst.

Wat is het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) ook alweer?

Het GALA is een belangrijke samenwerking tussen de rijksoverheid, gemeenten, zorgverzekeraars en andere betrokken partijen. Het doel van dit akkoord is om in 2040 een gezonde generatie te creëren die opgroeit, leeft, werkt en woont in een gezonde leefomgeving met een sterk sociaal netwerk.

De belangrijkste doelen van het GALA zijn als volgt:

- Terugdringen van gezondheidsachterstanden: Elk kind krijgt een kansrijke start in de eerste 1000 dagen van hun leven.
- Een gezonde fysieke leefomgeving: Creëren van omgevingen die uitnodigen tot bewegen en ontmoeten.
- Versterken van de sociale basis: Gemeenten zorgen voor sterke sociale samenhang en laagdrempelige voorzieningen.
- Gezonde leefstijl bevorderen: Stimuleren van gezond gedrag en keuzes.
- Mentale gezondheid verbeteren: Het bespreekbaar maken van mentale gezondheid en het bieden van handvatten om hieraan te werken.
- Gezond en sterk ouder worden: Ouderen ondersteunen om vitaal te blijven en een sociaal netwerk te behouden.

Gemeenten kregen in 2022/2023 de opdracht om een lokale vertaling te maken van het landelijk GALA. In 2023 hebben wij een lokaal plan van aanpak bij het Rijk ingediend (zie bijlage 1). Momenteel voeren we het plan van aanpak uit. In bijlage 2 staat een korte samenvatting van de doelstellingen, activiteiten, resultaten over 2024 en consequenties als het budget in de toekomst niet meer wordt verstrekt.

Vanuit de Rijksoverheid ontvangen we budget in de vorm van een specifieke uitkering (SPUK) voor het realiseren van het plan van aanpak. Onderstaande afbeelding geeft een overzicht van de uitkering per jaar tot en met 2026 voor gemeente Noordoostpolder.

Onderdeel	2023	2024	2025	2026
Lokaal Sportakkoord	€ 34.456,16	€ 34.455,56	€ 34.455,56	€ 26.492,59
Brede Regeling Combinatiefuncties	€ 237.217,44	€ 237.213,29	€ 237.213,29	€ 229.160,92
Terugdringen Gezondheidsachterstanden	€ 53.009,48	€ 53.008,56	€ 53.008,56	€ 52.985,18
Kansrijke Start	€ 39.757,11	€ 42.406,84	€ 42.406,84	€ 52.985,18
Mentale Gezondheid	€ 18.553,32	€ 13.252,14	€ 13.252,14	€ 0,00
Aanpak overgewicht en obesitas	€ 46.383,30	€ 46.382,49	€ 46.382,49	€ 0,00
Valpreventie	€ 136.499,42	€ 125.895,32	€ 125.895,32	€ 129.813,70
Leefomgeving	€ 26.504,74	€ 26.504,28	€ 26.504,28	€ 0,00
OKO & Vroegsignalering alcoholproblematiek	€ 6.626,19	€ 6.626,07	€ 6.626,07	€ 0,00
Versterken sociale basis	€ 96.742,31	€ 95.415,40	€ 95.415,40	€ 71.530,00
Mantelzorg	€ 26.504,74	€ 26.504,28	€ 26.504,28	€ 23.843,33
Eén tegen Eenzaamheid	€ 26.504,74	€ 26.504,28	€ 21.203,42	€ 0,00
Welzijn op recept	€ 14.577,61	€ 25.179,06	€ 30.479,92	€ 35.765,00
Versterking kennis- en adviesfunctie GGD	€ 6.626,19	€ 6.626,07	€ 6.626,07	€ 0,00
Coördinatiekosten regionale aanpak preventie	€ 23.589,22	€ 19.348,12	€ 19.348,12	€ 0,00
Totaal	€ 793.550,00	€ 785.320,00	€ 785.320,00	€ 622.576,00

De beschikking is exclusief eventuele indexatie

De toekomst van het GALA

Het is nog onzeker hoe het GALA vanaf 2027 verder zal gaan. De VNG en het ministerie van VWS zijn hierover in gesprek. We houden de ontwikkelingen in de gaten. Voor zover we nu kunnen inschatten lijkt het erop dat er vanaf 2026 **geen** budget meer is voor de thema's:

- Mentale gezondheid
- Overgewicht en obesitas
- Leefomgeving
- Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO) en vroeg signalering Alcoholproblematiek
- Eén tegen eenzaamheid
- Versterking kennis en adviesfunctie GGD
- Coördinatiekosten regionale aanpak preventie

Vanaf 2027 komen daar deze twee thema's bij:

- Sociale basis
- Welzijn op recept

In het landelijke GALA is aangegeven dat voor de volgende thema's vanaf 2027 wel **structureel** budget **beschikbaar** blijft:

- Sportakkoord
- Brede Regeling Combinatiefuncties (BRC)
- Terugdringen gezondheidsachterstanden
- Kansrijke Start
- Valpreventie
- Mantelzorg

Het wegvallen van de GALA-middelen heeft invloed op diverse projecten en initiatieven. Hoewel sommige subsidies structureel worden, zijn er aanzienlijke bezuinigingen die de voortgang van bepaalde thema's belemmeren. Er zijn een aantal thema's die geen structureel budget ontvangen vanuit het Rijk, wat betekent dat we vanaf dat moment geen uitvoering meer kunnen geven aan deze thema's. Feitelijk waren de beleidsuitgangspunten en het vastgestelde beleid er al, onder andere in het Beleidsplan Sociaal Domein Krachtig Noordoostpolder 2.0 "Doen wat werkt", haar deelplannen en recent in het onlangs vastgestelde Programma Samen en Gezond. GALA helpt ons echter financieel om die doelen te bereiken. In het programmaplan Samen en Gezond staat het volgende omschreven:

"Door demografische ontwikkelingen en individualisering verwachten we dat de vraag naar ondersteuning en zorg steeds meer toeneemt. Er zijn meer mensen die minder gezond leven en zich minder gezond voelen, zowel fysiek als mentaal. Denk hierbij aan een stijging van het aantal inwoners met overgewicht en een toename van psychische klachten. Daarnaast zijn er steeds meer oudere mensen. Terwijl de vraag toeneemt, is er minder ondersteuning en zorg beschikbaar, onder andere door krapte op de arbeidsmarkt. Dit verhoogt de druk op mantelzorgers en het netwerk van inwoners. Er wordt in toenemende mate aan twee kanten een beroep gedaan op dezelfde inwoner: enerzijds als vrijwilliger/mantelzorger, anderzijds om actief deel te nemen aan het betaalde arbeidsproces. Kortom, de zorg en de financiering daarvan staan onder druk: er is steeds meer vraag, terwijl er steeds minder zorg en budget beschikbaar is."

De thema's en doelstellingen van het GALA komen integraal terug in dit programma. Dit programma richt zich op drie belangrijke pijlers: bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezond samenleven. Dit doen we vanuit het gedachtegoed van Positieve Gezondheid waarbij preventie centraal staat. We werken samen met onze inwoners en maatschappelijke organisaties om de gezondheid van de inwoners te verbeteren en de samenredzaamheid te versterken. Hoewel de GALA-middelen wegvallen, willen we de activiteiten die hiermee gestart zijn voortzetten, omdat deze positieve resultaten hebben opgeleverd.

Conclusie

Het stopzetten van de GALA-middelen vormt een uitdaging voor de gemeente Noordoostpolder. Dit vraagt om effectievere en integrale inspanningen om gezondheidsdoelstellingen met minder middelen te behalen. We werken nu vanuit één programma, namelijk 'Samen en Gezond'. Sturing op GALA-doelstellingen vindt plaats vanuit dit programma. Het is belangrijk om de betrokkenheid van de inwoners en lokale partners te behouden en te versterken, zodat er een breed gedragen aanpak ontstaat die de maatschappelijke doelen duurzaam ondersteunt.

De activiteiten die nu met de GALA-middelen worden bekostigd, worden aangejaagd binnen het programma 'Samen en Gezond'. Echter, hiervoor is wel voldoende uitvoeringsbudget nodig. Momenteel gebruiken we ook de GALA-middelen om onze doelstellingen binnen 'Samen en

Gezond' te behalen. Elk jaar worden concrete doelen meegenomen in het opstellen van de perspectiefnota en programmabegroting.

De doelstellingen vanuit het GALA kunnen op de volgende manier ondergebracht worden in het programma 'Samen en Gezond'. Omdat we integraal werken is het niet zo dat één thema per definitie valt onder één programmalijn, het is mogelijk dat thema's onder meerdere programmalijnen ondergebracht kunnen worden:

Kansengelijkheid:

- Sportakkoord
- Brede Regeling Combinatiefuncties
- Opgroeien in kansrijke omgeving en vroeg signalering alcoholproblematiek
- Aanpak overgewicht en obesitas
- Terugdringen gezondheidsachterstanden
- Kansrijke start

Gezond samenleven:

- Versterken Sociale Basis
- Leefomgeving
- Valpreventie
- Mentale gezondheid
- Eén tegen eenzaamheid
- Welzijn op recept
- Mantelzorg

Kostenraming: voorstel om thema's voort te kunnen zetten vanaf 2026

Gezien landelijke en lokale ontwikkelingen is het wenselijk om een aantal projecten in ieder geval voort te zetten. De argumentatie hiervoor is ook te lezen in het [programmaplan Samen & Gezond](#).

Vanaf 2026:

- **Overgewicht en obesitas: € 50.000 (structureel)**
We zien dat het percentage inwoners met overgewicht toeneemt. Hier willen we structureel op blijven inzetten door het programma JOGG (voorheen jongeren op gezond gewicht) te verlengen, aanpak overgewicht voor volwassenen verder vorm te geven, het sociaal en het medische domein met elkaar te verbinden en Cool2Bfit te blijven aanbieden
- **Leefomgeving: € 20.000 (structureel)**
We weten dat een gezonde en groene leefomgeving bijdraagt aan sociale cohesie en een gevoel van ervaren gezondheid. We willen hier structureel op inzetten en wijken, dorpen, verenigingen stimuleren hiermee aan de slag te gaan door een bijdrage te leveren voor initiatieven vanuit de samenleving die een gezonde leefomgeving bevorderen.
- **Eén tegen eenzaamheid: € 25.000 (structureel)**
Het terugdringen van eenzaamheid is ook in Noordoostpolder één van de opgaves. We willen een bijdrage leveren om ontmoeting te stimuleren door middel van initiatieven die mensen samenbrengt.
- **Sociale basis: € 25.000 (2026 incidenteel) € 95.000 (2027 incidenteel)**

Buurt- en dorpshuizen stimuleren de leefbaarheid en vergroten de sociale basis in wijken en dorpen. We zetten in op een kwartiermaker en hebben de ambitie dat buurt- en dorpshuizen hierdoor een succesvolle ontwikkeling doormaken richting een levendig en toekomstbestendige ontmoetingsplek met een groep enthousiaste vrijwilligers. Om de huidige aanpak voort te zetten en alle buurthuizen een impuls te geven is extra budget nodig. Het aandeel voor 2026 is reeds in de perspectiefnota verwerkt.

- **Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO) en vroeg signalering Alcoholproblematiek**

Dit thema wordt opgevangen door de brede preventieve aanpak middelengebruik NOP welke is opgenomen in de Perspectiefnota 2026

Vanaf 2027:

- **Welzijn op recept: € 125.000 voor alle praktijken (structureel)**

We zetten in op het versterken van de verbinding tussen huisartsen en welzijnsorganisaties. Inwoners met een psychosociale hulpvraag die niet past binnen het medisch domein, worden via de huisarts doorverwezen naar een welzijnscoach. De verwachting is dat inwoners hierdoor passende ondersteuning ontvangen op de juiste plek, wat tegelijkertijd bijdraagt aan het verlagen van de werkdruk bij huisartsen. Deze aanpak sluit naadloos aan bij de plannen rondom de Zorgtransformatie Noordelijk Flevoland, waarin Welzijn op Recept wordt gezien als dé interventie om het medisch en sociaal domein effectief met elkaar te verbinden.

Om de huidige pilot voort te zetten, is naar verwachting een structureel bedrag van €35.000 nodig. Dit bedrag is toereikend voor de deelname van 3 tot 4 huisartsenpraktijken.

Voor een gemeente brede en structurele implementatie van Welzijn op Recept is een investering van €125.000 nodig. Met dit budget kunnen alle huisartsenpraktijken in de gemeente aansluiten. We gaan daarbij uit van een creatieve en efficiënte invulling, waarin ook vrijwilligers een rol kunnen spelen.

Het beschikbaar stellen van €125.000 voor Welzijn op Recept is een duidelijke stap voorwaarts in het realiseren van een integrale, toekomstbestendige aanpak van zorg en welzijn. Het draagt bij aan betere ondersteuning voor inwoners, verlichting van de druk op de eerstelijnszorg en een sterkere samenwerking binnen het sociaal domein.

De volgende voorstellen zijn reeds opgenomen in de Perspectiefnota 2026 ev:

- Voortzetten kwartiermaker dorps- en buurthuizen (Sociale basis) €25.000
- Welzijn op recept € 125.000
- Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO) en vroeg signalering Alcoholproblematiek opgevangen door de brede preventieve aanpak middelengebruik NOP welke is opgenomen in de Perspectiefnota

Voor de overige initiatieven geldt dat deze niet zijn opgenomen in de Perspectiefnota. De verwachting is dat het Rijk hiervoor middelen beschikbaar zal stellen, indien zij op deze thema's inzet van gemeenten vraagt.

Bijlage 1: Lokaal Plan van Aanpak GALA-middelen

Bijlage 2: Wat hebben we in 2024 gedaan?